

לעילוי נשמת
שלום בן משה

גמרא עם רש"י מסודר

Methodically Arranged Gemora with Rashi

Blank oval space

תענית דף ח'

מאי תקנתיה?

רבה בישיבה, שנאמר: "וחיילים יגבר".

רבה בישיבה - שייסדירו בני הישיבה משנתם, שנאמר: "וחיילים" - בין תלמידים שהן תיילות תיילות.

"ויתרון הכשיר חכמה" - כל שפן אם משנתו סדורה לו מעיקרא.

ויתרון הכשיר - כשסידר משנתו מתחילה.

פי הא דריש לקיש, הוה מסדר מתניתיה ארבעין זמנין, כנגד ארבעים יום שניתנה תורה, ועייל לקמיה דרבי יוחנן.

כנגד ארבעים יום שניתנה התורה - שתתקיים בידו, והדר עייל קמיה דרבי יוחנן למיגמר גמרא.

רב אדא בר אבהו מסדר מתניתיה עשרין וארבע זמנין, כנגד תורה נביאים וכתובים, ועייל לקמיה דרביא.

כנגד תורה נביאים וכתובים - שהן עשרים וארבע ספרים.

רביא אמר: אם ראת תלמיד שתלמודו קשה עליו כפרזל, בשביל משנתו שאינה סדורה עליו, שנאמר: "והוא לא פנים קלקל".

שפנים קלקל - שהראה לו פנים רעות.

מאי תקנתיה?

רבה עליו רעים, שנאמר: "וחיילים יגבר".

רבה עליו רעים - לפייס הימנו שייסבור לו פנים.

תענית דף ח'

ואמר רבי אמי: מאי דכתיב (קהל יי) "אם קקה הפרזל, והוא לא פנים קלקל"?

קקה הפרזל - כמו (הגדה של פסח) "הקקה את שיניו", ושיני בנינים תקנהנה" (ירמיה ל"א כח).

אם ראת רקיע שקיהה כפרזל מלהוריד טל ומטר, בשביל מעשה הדור שהן מקולקליו, שנאמר: "והוא לא פנים קלקל".

והוא לא פנים קלקל - שקלקלו הדור.

מה תקנתו?

יתגברו ברחמים, שנאמר: "וחיילים יגבר".

"ויתרון הכשיר חכמה" - כל שפן אם הוכשרו מעשיהו מעיקרא.

וכל שפן אם הוכשרו מעשיהו - קודם לכן. והכי משמע: "ויתרון הכשיר" - ויתרון שהכשיר לחכמה, אם הכשירו מעשיהו מתחילה, שיבואו הגשמים יותר מבחיילים יגבר, שהן מגבירין חיילים ועומדין בתפילה בזמן שקלקלו.

ריש לקיש אמר: אם ראת תלמיד שתלמודו קשה עליו כפרזל, בשביל משנתו שאינה סדורה עליו, שנאמר: "והוא לא פנים קלקל".

שלימודו קשה עליו כפרזל - שקשה לו מרוב קושיות בשביל משנתו שאינה סדורה לו, ואינו זוכר מה פתיב בה, ולפיכך אינו יודע לפרק. אי נמי, שגורסה בטעות - פוטר על החיוב ומחייב על הפטור, ומקשי עלה מדוכתא אחריתי. והכי משמע קרא: "והוא לא" - שאינו יודע שמועתו, מפני ש"פנים קלקל" - שקלקל במשנה שהיא קודם לגמרא.

תענית

דף ח'

בעיר אחת, ואין נוחין זה לזה בהלכה, מתקנאין באף ומעלין אותו, שנאמר (איוב ל"ג) "מקנה אף על עולה".

ואין נוחין זה לזה וכו' - והכי משמע: ["יגיד עליו ריעו, מקנה אף על עולה"] - בשביל שצריך להגיד זה לזה ולהיות נוחין בהלכה, ואינן עושין, מקנה - מתקנאים, מתגרים באף ומעלים אותו, ומביאים אותו עליהן.

ויש גורסין: ונוחין זה לזה בהלכה מתקנאים באף וכו' - משגיג עליו ריעו, שנוחין זה לזה, מתקנאים באף ומעלים אותו מעליהם.

אמר ריש לקיש: מאי דכתיב (קהל י"ב) "אם ישוד הנחש בלוא לחש, ואין יתרון לבעל הלשון?"

לעתיד לבוא מתקבצות ובאות כל החיות אצל הנחש, ואומרים לו: "ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל - אמה מה הנאה יש לך?" אומר להם: "ואין יתרון לבעל הלשון".

ארי דורס ואוכל - מיד, ואינו מתירא.

טורף ואוכל - שמוליך לחוריו ואוכל שם, שמפחד מן הבריות. ולכולן יש להם הנאה.

ולך מה הנאה יש לך - שאמה נושף בני אדם והורגן, והוא אומר: מה יתרון לבעל הלשון - שמספר לשון הרע על פי שאין לו הנאה. ולפיכך מביאו הקדוש ברוך הוא כדין אצל נחש, כדי שיתבייש מפני שהשיא אדם הראשון, ומתביישי עמו מספרי לשון הרע.

אמר רבי אמי: אין תפילתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו, שנאמר (איכה ג' מ"א) "נשא לבבנו אל כפים".

איני? והא אוקים שמואל אמורא עליה, ודרש (תהלים ע"ח לו) "ויפתוהו בפיהם, ובלשונם יכזבו לו, ולבם לא נכון עמו, ולא נאמנו בבריתו". ואף על פי כן "והוא רחום יכפר עון וגו'!"

ולבם לא נכון עמו - עם הקדוש ברוך הוא.

תענית

דף ח'

"ויתרון הכשיר חכמה" - כל שפן אם הוכשרו מעשיו בפני רבו מעיקרא.

ואמר רבי אמי: מאי דכתיב (קהל י"ב) "אם ישוד הנחש בלוא לחש, ואין יתרון לבעל הלשון?"

אם ראית דור שהשמים משתכין פנחושת מלהוריד טל ומטר, בשביל לוחשי לחישות שאין בדור.

משתכין עליו פנחושת - מאדימין פנים כעין רודיליי"א, כדאמרין בבבא מציעא (דף כ"ו) "דשתיך טפי" - שהעלה חלודה, שנעצרין (מלהוליד) [מלהוריד] טל ומטר.

לוחשי לחישות - בשביל שאין מתפללים תפילה בלחש.

מאי תקנתו?

ילכו אצל מי שיודע ללחוש, דכתיב (איוב ל"ג) "יגיד עליו ריעו".

יגיד עליו ריעו - תפלל עליו חבירו, וגבי גשמים פתיב באיוב.

"ואין יתרון לבעל הלשון" - ומי שאפשר לו ללחוש, ואינו לוחש, מה הנאה יש לו?

ואין יתרון לבעל הלשון - כלומר: מה הנאה יש לבעל הלשון, שיודע ללחוש ואינו לוחש.

ואם לחש ולא נענה, מאי תקנתיה?

ילך אצל חסיד שבדור, וירבה עליו בתפילה, שנאמר (איוב ל"ג) "ויצו עליה במפגיע", ואין פגיעה אלא תפילה, שנאמר (ירמיהו ז' טו) "ואתה אל תתפלל בעד העם הזה, ואל תשא בעדם רינה ותפילה, ואל תפגע בי".

ואם לחש ועלתה בידו, ומגיס דעתו עליו, מביא אף לעולם, שנאמר (איוב ל"ג) "מקנה אף על עולה".

מקנה אף על עולה - מקנה אף מי שמגיס דעתו ועולה.

רבא אמר: שני תלמידי חכמים שיושבין

השערה יותר משאילו מקלקל מעשיו, כדי למרק עונותיו.

שנאמר אמת מארץ תצמת - אז "צדק משמים נשקה". "צדקה" אין כתיב כאן, אלא "צדק", דמשמע דין.

רבי חניא בר אבין אמר רב הונא: מהכא (טהילים י"ב) "וכיראתך עברתך".

וכיראתך עברתך - על מי שהוא גרא אותך, אתה מחזיק עברתך, כדי למרק עונותיו. ופשט המקרא: "מי יודע עוז אפק" - מי יודע עוז וכח למצוא אותו לנוס מפניך ביום אפק, "וכיראתך עברתך" - כשם שאתה גראוי ומפועד, כך יש להתגירא ולהתפחד מעברתך.

ריש לקיש אמר: מהכא (ישעיה ס"ד) "פגעת את שש ועושה צדק, בדרכיך יזכרוך, הן אתה קצפת ונחטא, בהם עולם ונושע".

פגעת את שש ועושה צדק - במי ששמת ועושה צדק, שהן העושים כך בדרכיך זכיריך, אתה פוגע בו אם חוטא כלום, כמו (מלכים א' כ"ה) "ויפגע בו וימות".

קרא הכי הוא: "פגעת את שש ועושה צדק", והן העושים כך "בדרכיך יזכרוך" - באותם דרכים שאתה מייסרן ביסורין, זכיריך לטובה, ואומרים: "הן אתה קצפת" בשביל שחטאנו, "בהם עולם ונושע" - בשבילם נושע לעולם הבא.

אמר רבי יהושע בן לוי: כל השמת ביסורין שבאין עליו, מביא ישועה לעולם, שנאמר (ישעיה ס"ד) "בהם עולם ונושע".

אמר ריש לקיש: מאי דכתיב (דברים י"א יז) "ועצר את השמים?" בשעה שהשמים נעצרו מלהוריד טל ומטר, דומה לאשה שמתבלת ואינה יולדת.

שחובלת - כמו (הושע י"ג יג) "חבלי יולדה", אף השמים עושין כן, וקשה לעולם, ועל חטא הוא.

והיינו דאמר ריש לקיש משום בר קפרא:

ואף על פי כן - כתוב בסמוך "והוא רחום יכפר עון", ושומע תפילותם, והיכי אמרת שאין תפילותם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו, כלומר: שנפשו מכוונת בכפו.

לא קשיא - פאן ביחיד, פאן בציבור.

בציבור - תפילותם נשמעת, ואף על פי שאין לב פולם שלם, כדכתיב: "ויפתוהו בפיהם" בדברים, לשון רבים.

ביחיד - אינו אלא אם כן לבו מכוון.

אמר רבי אמי: אין גשמים יורדין אלא בשביל בעלי אמנה, שנאמר (טהילים פ"ה יג) "אמת מארץ תצמת, וצדק משמים נשקה".

בזמן שאמת מארץ תצמת - שיש אמנה במשא ומתן, אז צדק משמים נשקה, דהיינו גשמים שהן צדקה.

ואמר רבי אמי: בא וראה כמה גדולים בעלי אמנה! מניין? מחולדה ובור. ומה המאמין בחולדה ובור כך, המאמין בהקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה!

מחולדה ובור - שהמיתו שני בני אדם. מצוי הוא באגדה מעשה בבחור אחד שנתן אמנתו לריבה אחת שישאנה. אמרה: מי מעיד? והיה שם בור אחד וחולדה. אמר הבחור: בור וחולדה עדים בדבר. לגמים עבר על אמונתו, ונשא אתרת, והוליד שני בנים. אחד נפל לבור ומת, ואחד נשכתו חולדה ומת. אמרה לו אשתו: מה מעשה הוא זה, שבנינו מתים במיתה משונה! ואמר לה: כך וכך היתה המעשה.

המאמין בהקדוש ברוך הוא - שמשימו עד בינו לבין חבירו, על אחת כמה וכמה.

אמר רבי יוחנן: כל המצדיק את עצמו מלמטה, מצדיקין עליו הדין מלמעלה, שנאמר (טהילים פ"ה יג) "אמת מארץ תצמת, וצדק משמים נשקה".

המצדיק עצמו - שמכשיר ומקשט מעשיו.

מצדיקין עליו - מנדקין עמו אפילו כחוט

תענית

דף ח'

ומותנא. אמרי: היכי נעביד? ניבעי רחמי אתרתי? לא אפשר! אלא ליבעי רחמי אמותנא, וכפנא ניסבול.

אתרתי - לא בעינן רחמי אתרדי, קדלקמן.

אמר להו רבי שמואל בר נחמני: ניבעי רחמי אכפנא, דכי יהיב רחמנא שובעא, לחיי הוא דיהיב, דקתיב (תהילים קמ"ה טו) "פותח את ידה, ומשביע לכל חי רצון".

ניבעי רחמי אכפנא - דליתיב שובעא, ומותנא ליבטל ממילא.

דכי יהיב רחמנא שובעא לחיי הוא דיהיב - לחיים ולא למתים, דאינו מביא שובעא כדי להמית בני אדם, אלא כדי שייחיו.

משביע לכל חי רצון - שובע נותן לבני אדם חיים.

ומנלן דלא מצלינן אתרתי?

דקתיב (עזרא ט' כג) "ונצומה ונבקשה מאלהינו על זאת" - מקלל דאיכא אתריתי.

על זאת - על תדא משמע. בעזרא קתיב.

במערבא אמרי משמיה דרבי חגי: מהכא (דניאל ב' יט) "ורחמין למבעא מן קדם אלה שמא על רזא דנה" - מקלל דאיכא אתריתי.

על רזא דנא - בדניאל קתיב.

בימי רבי זירא גזור גזירה, וגזור דלא למיתב בתעניתא.

דלא ליתבו בתעניתא - דלא בעו דליתי ברכה לעולם בשבילן.

אמר להו רבי זירא: נקבליה עילונו, ולכי בטיל הגזירה, ליתביה.

ניקבל עילונו - יומי תעניתא, דמשום קבלה מהני לן בתעניתא, וכי בטיל גזירה עבדין להו.

אמרי ליה: מנא לך הא?

ומנלן דעבדינן הכי - כלומר: דמהני אי עבדינן הכי.

אמר להו: דקתיב (דניאל י"ב) "ויאמר אלי: אל

תענית

דף ח'

נאמרה עצירה בגשמים, ונאמרה עצירה באשה - נאמרה עצירה באשה, שנאמר (בראשית כ"ט) "כי עצור עצר ה' בעד כל רחם", ונאמרה עצירה בגשמים, דקתיב (דברים י"א י) "ועצר את השמים".

נאמרה עצירה באשה וכו' - כלומר: על כולן מבקשים רחמים.

נאמר לידה באשה, ונאמר לידה בגשמים - נאמר לידה באשה, דקתיב (בראשית ל"ג) "ותהר ותלד בן", ונאמר לידה בגשמים, דקתיב (ישעיה נ"ה י) "והולידה והצמיחה".

נאמר פקידה באשה, ונאמר פקידה בגשמים - נאמר פקידה באשה, דקתיב (בראשית כ"א א) "וה' פקד את שרה", ונאמר פקידה בגשמים, דקתיב (תהילים ס"ה י) "פקדת הארץ ותשוקקה, רבת תעשרונה, פלג אלהים מלא מים".

פלג - בריכה.

מאי "פלג אלהים מלא מים"?

תנא: כמין קובה יש ברקיע, שממנה גשמים יוצאין.

כמין קובה - אוהל מלא מים.

אמר רבי שמואל בר נחמני: מאי דקתיב (איוב ל"ג יג) "אם לשבט אם לארצו אם לחסד נמצאהו"? -

"אם לשבט" - בקרים ובגבעות, "אם לחסד" - נמצאהו לארצו בשדות ובכרמים.

אם לשבט - אם גזר הקדוש ברוך הוא רוב גשמים לרעה, אז יורדים בכח, פשבט שמכה בכח, וחרזו בתשובה, הקדוש ברוך הוא מורידן על הרים וגבעות, מקום שאין שם איש.

אבל אם לחסד - שיורדין בנחת, נמצאהו לארצו - לארץ ישראל.

"אם לשבט" - לאילנות, "אם לארצו" - לזרעים, "אם לחסד נמצאהו" - בורות שיחין ומערות.

בימי רבי שמואל בר נחמני הנה כפנא

תענית

דף ח'

תירא דניאל, פי מן היום הראשון אשר נתת את לבך להבין ולהתענות לפני אלהיה, נשמעו דבריך."

אשר נתת לבך להתענות לפני אלהיה נשמעו דבריך - אלמא משקיבל עליו, נשמעו דבריו.

אמר רבי יצחק: אפילו שנים פשוני אליהו, וירדו גשמים בערבי שבתות, אינו אלא סימן קללה.

פשוני אליהו - בימי אחאב, שהיה העולם צריך לגשמים, דכתיב (מלכים א' י"ז ב) "אם יהיה השנים האלה טל ומטר פי אם לפי דברי".

סימן קללה - שבני אדם צריכים לחזור בשוק לקנות סעודת שבת.

היינו דאמר רבה בר שילא: קשה יומא דמיטרא פיומא דדינא.

והיינו דאמר רבי שילא.

קשי יומי דמיטרא - שאין בני אדם יכולין לעשות צרכיהן.

פיומא דדינא - שני וחמישי, שמתקבצין בני אדם לדון עם חבריהן פתקנת עזרא, שיש הומות וקולות ואנושות ביום הגשמים פיוס הדין, ובערב שבת כל שפן דקשי מיטרא.

אמר אמיתר: אי לא דצריך לברייתא, בעינו רחמי ומבטלינו ליה.

ומבטלינהו - לירידת גשמים, שטורחין בני אדם, ואינן יכולין לצאת ולבוא.

ואמר רבי יצחק: שמש בשבת צדקה לעניים, שנאמר (דברים י"א י) "וזרחה לכם יראי שמי, שמש צדקה ומרפא".

צדקה לעניים - שמתעדינן בה, ונוח להן יום ברור, ומתקמין בה ביום הצנייה.

יראי שמי - שומרי שבת.

ואמר רבי יצחק: גדול יום הגשמים, שאפילו פרוטה שבכיס מתברכת בו, שנאמר (דברים כ"ט ב) "לתת מטר ארצה בעתו, ולברך את כל מעשה"

תענית

דף ח'

ידך".

פרוטה שבכיס - אפילו מעשה ידים שאינן צריכים לגשמים מתברכין.

ואמר רבי יצחק: אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין, שנאמר (דברים כ"ט ב) "יצו ה' אתה את הברכה באסמיה".

תנא דבי רבי ישמעאל: אין הברכה מצויה אלא בדבר שאין העין שולטת בו, שנאמר (דברים כ"ט ב) "יצו ה' אתה את הברכה באסמיה".

תנו רבנן: הנכנס למוד את גרנו, אומר: "יהי רצון מלפניך ה' אלהינו, שתשלח ברכה במעשה ידנו".

התחיל למוד, אומר: "ברוך השולח ברכה בפרי הנה".

ברוך השולח ברכה - (שיפוע) [נשפע], ומזכיר בה מלכות ואזכרה ככל הברכות פולן.

מדד ואחר כך בירך, הרי זו תפילת שוא, לפי שאין הברכה מצויה לא בדבר השקול, ולא בדבר המדוד, ולא בדבר המנוי, אלא בדבר הסמוי מן העין.

הרי זו תפילת שוא - ושוב אין ברכה נכנסת בה.

בדבר הסמוי מן העין - שאינו יודע הסכום.

"קיבוץ, גניסות, צדקה, מעשר, פרנס" סימן.

אמר רבי יוחנן: גדול יום הגשמים פיוס קיבוץ גליות, שנאמר (תהלים קכ"ד) "שובה ה' את שביתנו, פאפיקים בנגב", ואין אפיקים אלא מטר, שנאמר (שמואל ב' כ"ב טז) "ויראו אפיקי ים".

פאפיקים - פאפיקי נחלים.

בנגב - יבשה. "והנה חרבו" (בראשית ס"ג) מתרגמינן "נגובו".

אפיקי ים - מוצאי ים. אלמא אפיק לשון מים, ואפיקים בנגב נמי לשון גשמים.

ואמר רבי יוחנן: גדול יום הגשמים, שאפילו

גְּיִסוֹת פּוֹסְקוֹת בּוֹ, שְׁנֹאֲמַר (מסילים ס"ה יא)
 "תִּלְמִיּהָ רוּחַ, נַחַת גְּדוּדֶיהָ".

גְּיִסוֹת - תְּיִלּוֹת. כְּשֶׁאֲתָה מְרוּוֹה תִּלְמֵי הָאָרֶץ
 בְּגֶשֶׁם, מִיַּד גְּדוּדִים נוֹחִין, כְּדִלְקָמָן.

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין הַגְּשָׁמִים נֶעְצְרִין אֱלֹא
 בְּשִׁבִיל פּוֹסְקֵי צְדָקָה בְּרַבִּים, וְאֵין גּוֹתְנִין,
 שְׁנֹאֲמַר (מסלי כ"ה יד) "נְשִׂאִים וְרוּחַ וְגֶשֶׁם אֵין,
 אִישׁ מִתְהַלֵּל בְּמַתַּת שְׁקָר".

פּוֹסְקֵי צְדָקָה בְּרַבִּים - לְשֵׁם וּלְפָנִים. וְאוֹרְחָא
 דְּמִילְתָא נְקֻט, שְׂאֵין אָדָם עָשׂוּי לְפָסוּק צְדָקָה
 בִּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ וְאִינוּ גּוֹתְנִין.

נְשִׂאִים וְרוּחַ - בְּאֵין לְעוֹלָם כְּאִילוֹ גְּשָׁמִים
 יוֹרְדִין, וְאֵינָן יוֹרְדִין, בְּשִׁבִיל הָאִישׁ הַמְתַּהַלֵּל
 בְּמַתַּת שְׁקָר. דְּכָשֶׁם שְׁהוּא עוֹשֶׂה לְפָנִים וּמַתְנִיף
 אֶת הָעֲנַיִים, אַף שְׁמַיִם מַתְנִיפִין אֶת הָאָרֶץ,
 שְׁמַרְאִין נְשִׂאִים וְרוּחַ, וְגֶשֶׁם אֵין. אִי נְמִי,
 "אֵין" קָאִי אֲשַׁלְשַׁתֶּם, דְּמַכַּל אֱלוֹ נֶעְצְרִין.

